

Національна академія наук України
Інститут географії

ПРАСУЛЮлія Іванівна

УДК 528.94:796.5

**НАУКОВІ ОСНОВИ СИСТЕМНОГО КАРТОГРАФУВАННЯ
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ДЛЯ ПОТРЕБ ТУРИЗМУ
(НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Спеціальність 11.00.12 – географічна картографія

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата географічних наук

Київ – 2004

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна.

Науковий керівник

доктор географічних наук, професор

Левицький Іван Юрійович,

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна,
завідувач кафедри фізичної географії та картографії.

Офіційні опоненти:

доктор географічних наук

Пархоменко Галина Орестівна,

Закрите акціонерне товариство “Інститут передових технологій”,
науковий консультант;

кандидат географічних наук

Бейдик Олександр Олексійович,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри країнознавства і туризму.

Провідна установа

Чернівецький національний університет імені Юрія Фе-

дьковича,

Міністерство освіти і науки України, м. Чернівці.

Захист відбудеться “ 9 ” липня 2004 р. о 14:30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.163.01 при Інституті географії НАН України за адресою: 01034, Київ-34, вул. Володимирська, 44.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту географії НАН України (01034, Київ-34, вул. Володимирська, 44).

Автореферат розіслано “ 4 ” червня 2004 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради,

кандидат

географічних

наук

Г.П.Підгрушний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Держава проголосила туризм однією з пріоритетних галузей національної економіки, бізнесу, культурного й духовного життя країни. Одним з напрямків розвитку туристичної галузі є активізація просування регіонального туристичного продукту на внутрішньому і на міжнародному ринках туристичних послуг, підвищення якості та ефективності інформаційно-комунікаційної інфраструктури. При цьому значну роль відіграють картографічні твори для потреб туризму, як просторові, образно-знакові моделі туристично-рекреаційних ресурсів території.

Картографічний метод доцільно застосовувати при виконанні Указу Президента України від 10 серпня 1999 р. № 973 "Про основні напрямки розвитку туризму в Україні до 2010 р.", постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 583 "Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки", а також Програми розвитку туризму у Харківській області на 2002-2010 роки, яка передбачає створення єдиної інформаційної системи з банком даних про туристичні ресурси регіону, ведення державного кадастру рекреаційних ресурсів та об'єктів туристичної інфраструктури; визначення туристично-рекреаційних зон регіону, нових туристичних маршрутів, міжнародних транспортних коридорів; удосконалення системи туристичної освіти в регіоні, запровадження нових форм післядипломної освіти та підвищення кваліфікації працівників туристичної галузі; а разом з тим сприяння комплексному розвитку регіону за умови збереження екологічної рівноваги та культурної спадщини; забезпечення сталого розвитку туристичної галузі в регіоні; підвищення іміджу Харківської області як одного із перспективних центрів туризму, зростання рівня розвитку в'їзного та внутрішнього туризму, екскурсійної справи; сприяння розвитку сільського туризму; поліпшення інформаційного та рекламного забезпечення регіональної туристично-рекреаційної діяльності.

Найбільша результативність картографічного забезпечення туризму може бути досягнута шляхом системного регіонального туристичного картографування за умови розробки його наукових основ. Стан практичної реалізації проблеми, відсутність цілісних науково-методичних засад даного напрямку тематичного картографування, обмежений досвід використання сучасних розробок та технологій в даній галузі обумовили вибір теми дослідження.

Методологічною основою роботи є наукові розробки загальнотеоретичних і прикладних питань географічної та картографічної науки О.Ф. Асланікашвілі, В.А. Барановського, М.М. Баранського, О.М. Берлянта, Ю.С. Біліч, О.В. Донцова, Я.І. Жупанського, А.П. Золовського, Т.І. Козаченко, І.Ю. Левицького, А.М. Молочка, Г.О. Пархоменко, В.П. Руденка, Л.Г. Руденка, К.О. Саліщева, А.С. Харченка, О.І. Шаблія, В.О. Шевченка, рекреаційної географії В.І. Азара, О.О. Бейдика, Ю.О. Веденіна, М.П. Крачила, О.О. Любіцевої, В.С. Преображенського, законодавчі та нормативні акти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалася у відповідності з напрямком держбюджетних робіт науково-дослідної лабораторії тематичного картографування кафедри фізичної географії та картографії геолого-географічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна: № 8-17-95 "Розробка теоретико-методичних основ комплексного тематичного картографування адміністративних областей"

(1998 р., № державної реєстрації 0197U003311), № 8-17-99 “Інформаційно-картографічне забезпечення розвитку регіонів України в умовах економічної реформи: методологія, концепція, функції, принципи, зміст, напрямки, тенденції” (1999-2001 рр., № державної реєстрації 0199U004420).

Мета і задачі дослідження. Головною метою дисертаційного дослідження є розробка теоретичних та прикладних основ створення регіональної системи картографічних творів туристичної тематики, використовуючи сучасні досягнення географічної картографії, найновітніші технічні та технологічні засоби картографування.

Для досягнення цієї мети було поставлено та вирішено такі задачі:

- вивчити та проаналізувати наукові публікації вітчизняних та іноземних дослідників щодо туризму, його сутності, класифікації умов і ресурсів його розвитку, сучасна і повна інформація про які має надаватися системою картографічних моделей різного ієрархічного рангу;
- визначити особливості картографічних творів, які є одним з компонентів інформаційного забезпечення галузі туризму, вимог до них; а також удосконалити їх класифікацію;
- проаналізувати сучасний рівень розробки наукових засад та досвід туристичного картографування, його суть та основні етапи розвитку в Україні та Харківській області, сучасне забезпечення картографічною продукцією туристів та організаторів туризму, виявити переваги та недоліки існуючих розробок для пошуку шляхів удосконалення тематики карт, їх змісту та процесу створення за сучасними технологіями;
- обґрунтувати необхідність та доцільність використання системного підходу в туристичному картографуванні, розкрити суть, напрямки та особливості регіонального системного картографування для потреб туризму;
- розробити принципи регіонального системного картографування туризму;
- визначити перелік картографічних творів для потреб туризму, які повинні складати цілісну регіональну систему, а також масштабний ряд, проекції, компоновки, найбільш раціональні форми представлення інформації для відображення туристично-рекреаційних ресурсів регіону;
- обґрунтувати загальногеографічний та тематичний зміст картографічних творів туристичної тематики, які входять до регіональної системи, з урахуванням сучасних вимог різних категорій користувачів (туристів, туристичних організацій тощо) та видів туризму;
- експериментально обґрунтувати можливості укладання картографічних творів з використанням графічних редакторів, геоінформаційних систем та мультимедійних технологій;
- здійснити практичну реалізацію виконаних розробок при проектуванні та укладанні системи картографічних творів Харківщини для потреб туризму.

Об'єктом дослідження є туристично-рекреаційні системи регіонального рівня.

Предметом дослідження – науково-методичні засади створення регіональних туристичних картографічних творів у вигляді цілісної системи тематично пов'язаних та взаємоузгоджених планів, карт, серій карт та атласів.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукове вчення філософії (при розгляді об'єктів дослідження та картографування, як складних систем); загальнонаукові методи: системний підхід, який складає основу наукової платформи дисертаційного дослідження, історичний та системно-структурний аналіз (при вивченні досвіду

створення туристичних картографічних творів), кібернетичний (під час використання сучасних програмних продуктів, які застосовуються в туристичному картографуванні), моделювання (картографічне, структурно-графічне - при визначенні основних вимог до картографічного забезпечення туризму, загальногеографічного та тематичного змісту планів, карт, серій карт та атласів для потреб туризму, створенні регіональної системи картографічних творів), а також специфічні методи: класифікації, районування, абстрактно-логічний, технічні методи обробки інформації та інші.

Основна довідково-інформаційна база дослідження сформована на основі 104 (з них 14 електронних) картографічних та 202 літературних джерел із фондів Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського НАН України, бібліотек Інституту географії НАН України, ДНВП "Картографія", ЗАТ "Інститут передових технологій" (м. Київ), Харківської державної наукової бібліотеки імені В.Г.Короленка, Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Вивчення туристичного потенціалу Харківської області проводилося шляхом збору та аналізу численного первинного статистичного матеріалу управлінь обласної державної адміністрації, спеціалізованих установ, які ведуть туристично-екскурсійну роботу (як-то обласний туристично-спортивний союз, обласна станція юних туристів), музеїв, Харківського відділення Українського товариства мисливців та рибалок і ін.

Наукова новизна одержаних результатів. До найбільш суттєвих результатів дисертаційного дослідження, що характеризуються новизною, відносяться такі:

1. Вперше розроблено та обґрунтовано науково-методичні основи регіонального системного картографування для потреб туризму,
2. Виділено цілісну систему принципів регіонального системного картографування для потреб туризму, які охоплюють всі його сторони і є теоретико-концептуальною основою створення картографічних творів даного типу;
3. Доповнено понятійно-термінологічний апарат, зокрема, поняттями "картографічний твір для потреб туризму", "туристичний атлас", "системне регіональне картографування для потреб туризму" тощо, а також класифікацію туризму та, відповідно до неї, класифікацію туристичних картографічних творів;
4. Отримало подальший розвиток дослідження історії картографічного забезпечення туризму в Україні та в Харківській області,
5. Обґрунтовано перелік, структуру та зміст планів, карт, серій карт та атласів, які повинні складати цілісну регіональну систему картографічних творів для потреб туризму,
6. Розширено та апробовано методику створення регіональних картографічних творів туристичної тематики, застосування програм ілюстративної графіки, геоінформаційних систем та мультимедійних технологій в туристичному картографуванні.

Практичне значення одержаних результатів полягає, насамперед, в конкретних пропозиціях та рекомендаціях відносно розробки і вдосконалення системи картографічних творів туристичної тематики на окремий регіон. В її основу закладена виконана автором робота з створення окремих картографічних творів туристичної тематики різного призначення (оглядових карт Харківської області та Харкова, карт рекреаційних зон та окремих туристичних маршрутів,

рекламної туристичної карти, серії карт туристичних ресурсів адміністративних районів Харківської області, комплексного регіонального туристичного атласу, ГІС ресурсного потенціалу туризму Харківської області та м. Харкова). Отримані карти призначені (і використовуються) в туристично-краєзнавчій роботі та в навчальному процесі при підготовці географів. Пропозиції по вдосконаленню регіонального туристичного картографування можуть бути покладені в основу розробки інформаційного забезпечення сталого розвитку туризму в Україні. Запропоновані у дисертаційній роботі науково-методичні підходи до створення регіональної системи картографічних творів для потреб туризму можуть застосовуватися при туристичному картографуванні інших регіонів України, а також в інших напрямках регіонального системного тематичного картографування.

Матеріали роботи знайшли відображення в навчальному процесі на геолого-географічному факультеті Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна при викладанні спецкурсів: "Системне картографування", "Картографічне забезпечення туризму та рекреації", "ГІС в географічних дослідженнях", "Краєзнавство та туризм"; при виконанні науково-дослідницької роботи, курсових та дипломних робіт студентами спеціальності "Географія".

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота виконана особисто дисертантом і є результатом його самостійних досліджень. Автором проаналізовано літературні, статистичні, картографічні, електронні джерела інформації з теми дослідження, зібрано та оброблено дані про туристично-рекреаційний комплекс Харківської області.

Найбільш значними доробками є науково-методичні основи створення системи регіональних картографічних творів для потреб туризму, наукові принципи регіонального системного туристичного картографування, апробація можливостей сучасних комп'ютерних технологій у дослідженні та відображенні туристичного потенціалу регіону.

При сприянні і за технічної підтримки ДНВП "Картографія", ЗАТ "Інститут передових технологій", науково-дослідного інституту геодезії і картографії (м. Київ), кафедри інженерної та комп'ютерної графіки Харківського національного університету радіоелектроніки, кафедри фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна практично перевірено обґрунтованість розроблених теоретичних положень і започатковано систему картографічних творів для потреб туризму в Харківському регіоні.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і практичні результати роботи обговорювалися і одержали позитивну оцінку на десяти міжнародних науково-методичних семінарах та наукових конференціях в Україні (*Київ – 2000, 2001 рр., Харків – 1999, 2000, 2001, 2002, 2003 рр.*) та в Росії (*Москва – 2002, 2003 рр., Бєлгород – 2002 р.*), всеукраїнській науково-практичній конференції (*Київ - 2003 р.*), регіональній науково-методичній конференції (*Харків, 2002 р.*), щорічних (*1996-2003 рр.*) наукових конференціях кафедри фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кафедральних науково-методичних семінарах (*2000-2004 рр.*).

Практичні розробки, виконані під час дослідження, були представлені на міжнародних виставках "Комп'ютеризація навчального процесу з топографії та картографії" в рамках міжнародних науково-методичних семінарів з безперервної географічної освіти та картографії (*Харків - 2001,*

2000, 2003 pp.), “Світ освіти-2002” (Київ – 2002 р.), регіональних виставках “Харківська вища школа: методичні пошуки на рубежі століть” (Харків – 2001 р.), “Вища школа – кращі імена” (Харків - 2002 р.).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження автором одноосібно опубліковано 16 робіт загальним обсягом 4,7 др. арк., з них 8 – у фахових виданнях (3,6 др. арк.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота містить вступ, 3 розділи, висновки, список використаних літературних та картографічних джерел (306 найменувань). Роботу викладено на 228 сторінках комп’ютерного тексту (загальний обсяг дисертації 140 сторінок, без списку використаних джерел, рисунків і таблиць, які повністю займають площу сторінки). Дисертацію проілюстровано 56 рисунками та 3 таблицями.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У вступі викладено обґрунтування теми дисертаційної роботи, її актуальність, наукову та практичну значимість.

У першому розділі “**Картографічне забезпечення туризму**” розглянуто сутність туризму, умов і факторів його розвитку, як об’єкта картографування; проаналізовано історію туристичного картографування в Україні та зокрема в Харківській області, виявлено потреби туристично-рекреаційної галузі в картографічних творах.

Стан забезпечення туристично-рекреаційної діяльності картографічною продукцією регіонального рівня заслуговує особливої уваги, бо подальший розвиток туризму має супроводжуватися розширенням інформаційної бази даних практично спрямованою картографічною інформацією про територію регіону, його історію, природу, населення, культуру, соціально-економічний розвиток, об’єкти туризму та туристичної інфраструктури, умови і фактори розвитку туризму тощо.

Розглядаючи поняття “туризм” в чотирьох аспектах (форма міграції населення, пов’язана з подоланням простору, який має певний набір туристично-рекреаційних ресурсів; вид пізнавальної діяльності; різновид рекреації та спосіб проведення вільного часу; суспільно-економічне явище), його функції, значення, потреби в картографічних творах та їх особливості з системних позицій запропоновано дещо удосконалену *класифікацію туризму*, зокрема за критеріями: віковий склад груп (дитячий, молодіжний, осіб середнього віку, осіб похилого віку), тип туристичної діяльності (екскурсія, похід, туристично-краєзнавча експедиція, навчально-тренувальний збір, спортивне орієнтування, мисливство, рибальство, збирання грибів, ягід тощо), засоби переміщення і види транспорту, які використовуються туристами (пішохідний, лижний, гірськолижний, судноплавний, кінний, велосипедний, мотоциклетний, автомобільний, автобусний, залізничний, авіаційний, комбінований), тип рекреаційних природних ресурсів та місцевості (рівнинний, гірський, водний, спелеологічний; міський, сільський).

Основними елементами тематичного змісту картографічних творів для потреб туризму є умови і фактори розвитку туризму, які визначають *туристичний потенціал регіону*, під яким розуміємо сукупність усіх наявних можливостей, які використані або які можуть бути використані для розвитку туризму в регіоні. Основними серед них є: природні (рельєф, краєвиди та мальовничі ландшафти, клімат, водні ресурси, рослинний та тваринний світ, об’єкти природно-заповідного

фонду, унікальні природні об'єкти); біокультурні (дендропарки та лукопарки, сквери, пам'ятки садово-паркового мистецтва тощо); історико-культурні (пам'ятки матеріальної та духовної культури нації); соціально-економічні (об'єкти туристичної індустрії та частина матеріального виробництва, яка забезпечує потреби туризму та рекреації). Ступінь розвитку різних видів туризму, наявність певних ресурсів, унікальність туристичного потенціалу зумовлюють спрямованість картографічного забезпечення Карпатського, Полісько-Подільського, Київсько-Дніпровського, Донецько-Дніпровського, Причорноморського, Кримського рекреаційно-туристичних районів України, визначають обсяги видання карт та атласів, специфіку тематичного змісту картографічних творів.

У ході даного дослідження введено поняття *“картографічний твір для потреб туризму”*, під яким розуміємо просторову, образно-знакову модель дійсності, яка призначена для забезпечення пізнавальних та рекреаційних потреб населення, орієнтування на місцевості чи для організації туризму. Як різновид тематичних карт соціальної сфери розглядаються *туристичні карти*. Своєрідність цих картографічних творів визначається великою різноманітністю видів та форм туризму, багатоаспектністю їх проявів, особливостями розміщення об'єктів туризму та туристичної інфраструктури. З появою високих технологій, нових можливостей для розвитку внутрішнього та іноземного туризму, а відтак і вимог до його картографічного забезпечення, *туристичні плани та карти* можна класифікувати за масштабом (плани; велико-, середньо- та дрібномасштабні карти); територіальним охопленням (плани локальних територій, туристичні карти та плани міст, туристичні карти окремих регіонів, країн, континентів або їх великих частин, світу); рівнем синтезу змісту (аналітичні, комплексні, синтетичні); практичним спрямуванням (інвентаризаційні, оцінювальні, проблемні, рекомендаційні, прогнозні); мовою (україномовні, іншомовні, на декількох мовах); способом використання (стінні, настільні, складані, текстові); методом виготовлення (рукописні, поліграфічно видані, фотографічні, комп'ютерні, електронні, мультимедійні); функціональними можливостями карт (статичні, інтерактивні, динамічні); змістом (об'єктів туризму, суб'єктів туризму, взаємозв'язків суб'єктів та об'єктів туризму); широтою охоплення теми (оглядові, маршрутні, спортивні, галузеві); призначенням (практичні, службові, рекламні); категорією користувачів (для туристів, організаторів туризму; плани і карти для туризму: дитячого, молодіжного, осіб середнього віку, осіб похилого віку; плани і карти для несімейного, сімейного, сімейного з дітьми видів туризму); нахилом площини, на яку проектується зображення (планові, панорамні, перспективні); типом туристичної діяльності (плани і карти для кожного з видів активного та пасивного туризму, мисливства та рибальства, спортивного орієнтування, туристично-краєзнавчих експедицій, навчально-тренувальних зборів); носієм картографічної інформації (традиційні, електронні, інші).

Туристичний атлас – це систематизоване комплексне зібрання туристичних і інших карт та планів, що виконані за єдиною програмою та призначені для широкого кола туристів, подорожуючих, а також для організаторів туризму і екскурсій, науковців, які займаються дослідженнями в галузі туризму, працівників органів управління туристичною діяльністю. Туристичні атласи *поділяються* за територіальним охопленням (місто, регіон, країна, континенти або їх великі частини, світ); змістом (комплексні, галузеві); призначенням (довідкові, популярні, сувенірні); мето-

дом виготовлення (рукописні, поліграфічно видані, комп'ютерні, електронні, мультимедійні); функціональними можливостями карт (статичні, інтерактивні, динамічні); носієм картографічної інформації (традиційні, електронні); форматом і способом використання (настільні, книжкового формату, кишенькові); мовою (україномовні, іншомовні, на декількох мовах).

Представлені класифікації планів, карт і атласів сприятимуть вдосконаленню методики укладання і оформлення картографічних творів для потреб туризму, розробці системи умовних позначень, а також обґрунтуванню єдиного підходу до створення регіональної системи картографічних творів.

В історії туристичного картографування України виділено три етапи: середньовіччя, нові часи, новітні часи. Картографічні твори середньовіччя визначаються переважанням художнього зображення над картографічним. В нові часи створюються інформативні, добре ілюстровані картографічні твори у вигляді планового та перспективного зображення, започатковується атласне туристичне картографування. В новітні часи туристична картографія в Україні пройшла шлях від схематичних зображень з описом пам'яток до якісних туристичних планів, карт та атласів, з точною географічною основою карт, досить детальним тематичним змістом, сучасним дизайном та якісним поліграфічним відтворенням. Але забезпеченість туристів картами необхідного їм змісту та якості залишається невисокою.

Аналіз картографічних творів показав, що картографічні роботи з забезпечення туристичних потреб слід вести в *наступних напрямках*: формування системи картографічного забезпечення туризму; розширення тематики туристичних картографічних творів, створюючи туристичні плани і карти природних та історико-культурних пам'яток, для промислового, зеленого, сільського, дитячого та інших видів туризму, для організаторів туристичної діяльності; завершення переходу до укладання картографічних творів на точній топографічній основі; підвищення інформативності тематичного змісту шляхом включення нових елементів (міжнародні транспортні коридори, санаторії, дитячі бази відпочинку, кемпінги тощо) та розширення існуючих (музеї з поділом за напрямом діяльності; пам'ятки архітектури з поділом за часом спорудження, стилем, призначенням); розробка системи уніфікованих умовних позначень для туристичних карт різного призначення; доповнення картографічного зображення ілюстраціями та текстовими описами, впровадження матеріалів аерокосмічних зйомок у туристичну картографію; використання, крім державної, однієї або кількох іноземних мов; формування довідково-інформаційних картографічних баз та банків даних про об'єкти туризму і туристичного сервісу.

У другому розділі **“Наукові основи системного картографування регіонів України для потреб туризму”** визначено сутність, напрямки та особливості системного регіонального картографування для потреб туризму, структуру та принципи створення регіональної системи картографічних творів, розглянуто питання проектування картографічних творів та шляхи застосування сучасних технологій картографування.

Особливості туристичного картографування (міждисциплінарний підхід до картографування; визначення основних напрямків туристичного картографування у зв'язку з видами та формами регіонального туризму; представлення об'єкту картографування реальними об'єктивно існуючими територіальними туристично-рекреаційними системами; відповідність тематичної інформації

точності, сучасності, повноті, системній пов'язаності елементів, виразності; необхідність використання натуралістичних та символічних картографічних значків; запровадження легенд нової структури, де спочатку відображається тематична частина, як найбільш цікава для туристів - об'єкти туризму, об'єкти туристичної інфраструктури, туристичні маршрути, туристично-рекреаційні зони, а потім загальногеографічна; нестандартність та оригінальність дизайну) визначили своєрідність регіонального системного картографування для потреб туризму, яке є практичним напрямком сучасного географічного картографування. Під *регіональним системним картографуванням для потреб туризму* ми розуміємо *систему* різних видів робіт з метою створення *системи* картографічних творів, які охоплюють *систему* туристично-рекреаційних комплексів елементарного, локального, муніципального та регіонального рівнів, що розробляються за єдиною методикою, яка передбачає *системну* характеристику всіх його елементів, уніфікацію структури і змісту картографічних творів, кожен з яких відповідно до свого призначення, масштабних можливостей, територіального охоплення являє собою *систему* наочної, просторової, взаємодоповнюючої та порівняльної інформації про розміщення, стан, особливості природних, біокультурних, історико-культурних та соціально-економічних туристичних ресурсів та призначений для використання всіма учасниками туристичної діяльності.

Регіональне картографування включає в себе відображення туристичного потенціалу та об'єкт-суб'єктних взаємозв'язків, що виникають в процесі туристично-рекреаційної діяльності в адміністративних межах області (або області з прилеглими територіями), а також в межах територіальних одиниць нижчого рангу (рис. 1). В результаті регіональна система картографічних творів забезпечує інформацією туристичну сферу, і є складовою регіональної системи інформаційного забезпечення туризму.

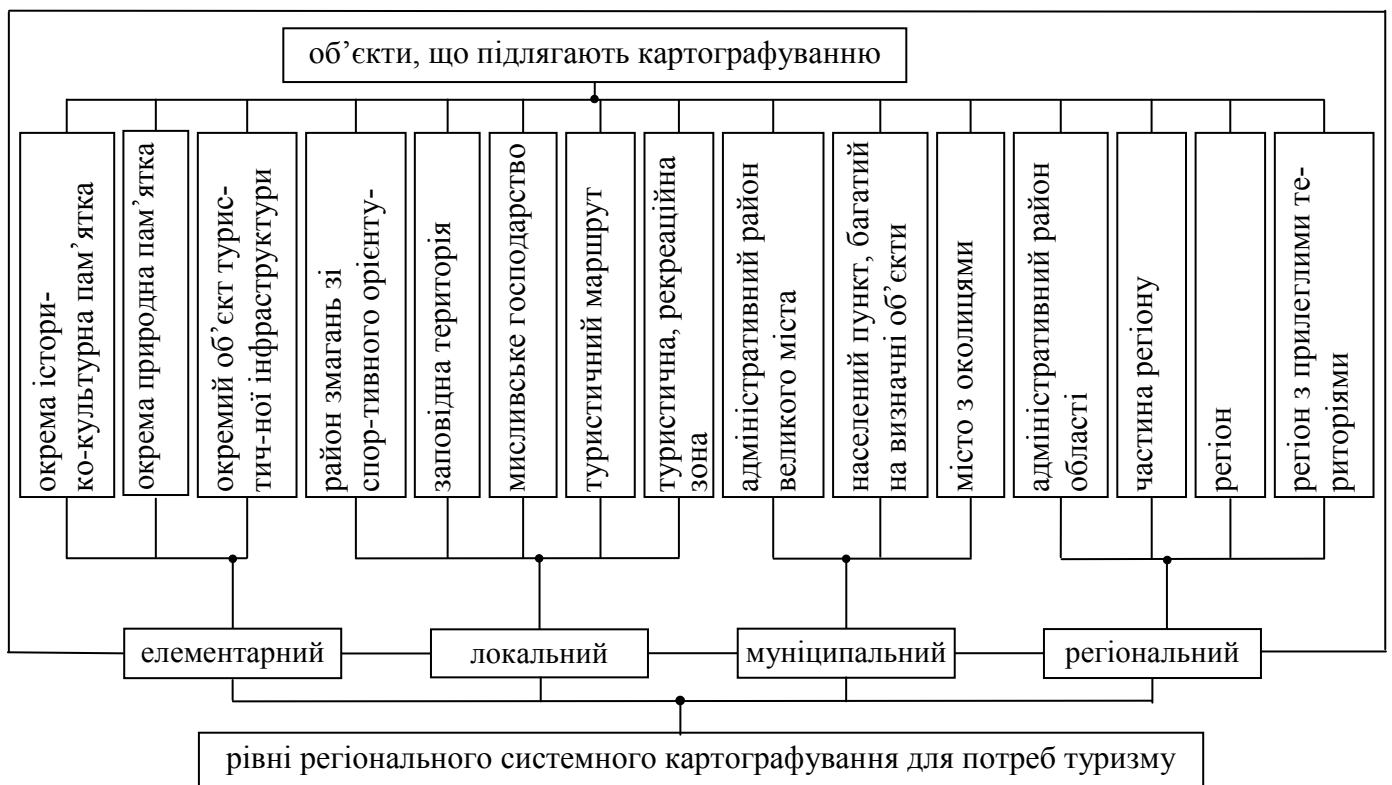

Рис. 1. Об'єкти та рівні регіонального системного картографування для потреб туризму

Створення регіональної системи картографічних творів для потреб туризму, визначення її місця в загальній системі картографічних творів, обґрунтування типу, функції та структури як самої системи, так і кожного з картографічних творів, що входять до неї, їх масштабів та рівня детальності, загальногеографічного та тематичного змісту, узгодження змісту картографічних творів одного та різних ієрархічних рівнів мають відповідати принципам, які виражаються через *системність*: концепції; охоплення тем, характеристик, показників картографування всього ієрархічного ряду; створення для кожного ієрархічного рівня системи картографічних творів; забезпечення внутрішньої єдності серії карт чи атласу одного ієрархічного рівня; досягнення узгодженості між однотипними картографічними творами різних ієрархічних рівнів; проектування та складання картографічних творів кожного типу, як складових регіональної інформаційної системи; розробки та використання уніфікованої системи умовних позначень; використання та органічне поєднання при складанні картографічних творів найбільш сучасної, детальної та повної вихідної інформації різного типу; використання сучасних концепцій та технологій картографування; послідовності здійснення системного картографування для потреб туризму; організації перманентного оновлення планів, карт і атласів; науково-методичного забезпечення картографічних робіт; визначення реальних та потенційних потреб в картографічних творах туристичної тематики; створення державного науково-методичного і виробничого центру системного картографування для потреб туризму; підвищення картографічної грамотності туристів, краєзнавців, спеціалістів у туристично-рекреаційній галузі.

Експериментальні розробки дозволили обґрунтувати оптимальну систему масштабів регіонального системного картографування та доцільність використання рівнокутної поперечно-циліндричної проекції Гаусса-Крюгера. Пропонований нами проект регіональної системи картографічних творів для потреб туризму включає комплексну туристичну карту регіону (1:200 000 - 1:400 000), комплексні туристичні плани (карти) населених пунктів (1:5 000 - 1:30 000), маршрутні карти з активних видів туризму (1:50 000 - 1:200 000) та пасивних видів туризму (1:200 000 - 1:1 000 000), плани і карти для спортивного орієнтування (1:5 000 - 1:20 000), плани окремих об'єктів туризму та туристичної інфраструктури (1:2 000 і більше), серії комплексних та галузевих туристичних карт (1:50 000 - 1:400 000), комплексний туристичний атлас регіону (1:30 000 - 1:300 000 - 1:1 000 000 - 1:3 000 000), регіональний атлас юного туриста (1:5 000 - 1:100 000 - 1:200 000 - 1:1 000 000), ГІС ресурсного потенціалу туризму регіону (1:200 000), ГІС ресурсного потенціалу туризму великого міста (1:30 000).

Використання структурно-графічного моделювання при визначенні загальногеографічного та тематичного змісту регіональних картографічних творів надало змогу упорядкувати уявлення про об'єкт картографування та відтворити туристичний потенціал регіону через систему показників картографування. В результаті в регіональній системі картографічних творів для потреб туризму реалізовані комунікативна, пізнавальна, оперативна та конструктивна функції.

Дизайн картографічних творів має сприяти відображенню особливостей території, нації, її культури, самобутності та складатися з розробки і проектування умовних позначень, оформлення картографічного твору в цілому. Серед напрямів його подальшого розвитку можна виділити наступні: розробка та застосування художніх зображувальних засобів; використання національних

елементів та стилізованих зображень, фотознімків, рисунків для розробки художньої композиції картографічних творів для потреб туризму та їх оформлення; застосування кольору як основного зображувального засобу для привабливого оформлення картографічного зображення і обкладинок туристичних карт та атласів; ретельний підбір художніх шрифтів для оформлення назв, пояснюючих підписів, текстів; вивчення якості сприйняття картографічної мови потенційними користувачами туристичних карт; використання технологій комп'ютерного дизайну.

Регіональна система туристичних планів, карт, серій карт та атласів має створюватися в паперовій (чи на інших твердих носіях) та в електронній (мультимедійній, Інтернет та ін.) версіях.

Сучасні комп'ютерні технології картографування відкрили нові можливості для більш якісного інформаційного забезпечення туристів, краєзнавців, організаторів подорожей та екскурсій. Використання сучасних програмних продуктів (з попереднім їх аналізом за функціональними можливостями, вимогами до апаратного забезпечення, складністю в освоєнні при створенні та використанні карт, можливістю програмування та використанні модулів) довело наступне:

- Редактори растрової графіки (наприклад, PhotoShop) рекомендується використовувати для обробки графічних зображень об'єктів туризму чи туристичної інфраструктури, мальовничих ландшафтів; редактори векторної графіки, зокрема FreeHand – на етапі оформлення видавничого оригіналу та підготовки туристичної карти до поліграфічного видання.

- Геоінформаційні системи ArcView та MapInfo забезпечують комплекс робіт з регіонального системного картографування для потреб туризму. Є доцільним використання MapInfo на етапі цифрування вихідних матеріалів та при створенні вузькогалузевої ГІС, а ArcView – для роботи у середовищі ГІС з тематичними картами, базами даних, додатковими елементами, а також для укладання та використання електронних карт ресурсного потенціалу розвитку туризму, призначених для роботи менеджерів туризму.

- Мультимедійні технології забезпечують найзручніше представлення інформації в електронному вигляді. Гіпертекстова організація бази даних проектів, що створені в середовищі геоінформаційних систем, дозволяє сполучати властивості карти, туристичного довідника, путівника, ілюстрованого альбому водночас.

Необхідною умовою функціонування різноманітних геоінформаційних та мультимедійних проектів є створення *інформаційної бази даних регіонального системного картографування для потреб туризму*, яка має включати цифрові топографічні карти, туристичні карти, табличні дані, графічні зображення, тексти, мультимедійні сюжети.

В третьому розділі **“Експериментальні дослідження з розробки системи картографічних творів Харківської області та м. Харкова для потреб туризму”** проаналізовано туристичні ресурси Харківської області, розглянуто методику створення системи картографічних творів туристичної тематики, в основу якої закладено сформульовані в другому розділі науково-методичні положення регіонального системного картографування для потреб туризму.

Розвиток туризму в регіоні є одним з найбільш перспективних та найприбутковіших напрямів структурної перебудови економіки. Огляд туристичних ресурсів Харківської області свідчить про потенціал регіону для подальшого розвитку пізнавального, наукового, ділового, промислового,

рекреаційно-оздоровчого, дитячого, спортивного туризму та екскурсійної діяльності; для формування перспективних тематичних напрямів туризму, зокрема освітнього, сільського, зеленого, мисливського та рибальського, релігійного, екстремального, яхтового та інших.

Одним з найважливіших завдань для туристичного бізнесу є створення інформаційної системи, основною складовою якої повинна стати система планів, карт, серій карт, атласів для потреб туризму. В рамках *регіональної системи картографічних творів* Харківської області розроблено експериментальні зразки оглядових туристичних карт Харківської області та Харкова, карт рекреаційних зон, пішохідних, велосипедних, водних туристичних маршрутів, туристичних планів міст Балаклії, Ізюма, Чугуєва, серії карт туристичних ресурсів адміністративних районів, комплексного регіонального атласу “Харківщина туристична”, - призначених для широкого кола туристів, екскурсантів, рекреантів; рекламної карти “Харківщина туристична”, електронних карт ресурсного потенціалу туризму регіону та Харкова, - призначених для роботи менеджерів туризму.

До змісту *географічних (топографічних) основ* обласних карт включено державні кордони, межі області та районів; населені пункти з поділом за адміністративним значенням, типом поселення, кількістю жителів; шляхи сполучення з поділом на залізниці та автомагістралі, автошляхи з удосконаленим покриттям, з твердим покриттям, без покриття, лісові та польові дороги; гідрографічні об’єкти (річки постійні шириною 20 м і більше, менше 20 м, річки пересихаючі, канали, ставки, озера та водосховища, джерела мінеральної води); рослинний та ґрунтовий покрив (листяні, хвойні, мішані ліси, лісосмуги, прохідні та непрохідні болота, піски); рельєф. Зміст топографічних основ планів населених пунктів включає їх межі, мережу вулиць, гідрографічну мережу, зелені зони. Розширено тематичний зміст на картах Харківської області та Харкова, у порівнянні з “традиційним”, відображенням таких *груп об’єктів*: туристичні маршрути, рекреаційні зони, території перспективного розвитку різних видів туризму, культові споруди, фортеці Української укріпленої лінії XVIII ст., об’єкти природно-заповідного фонду, унікальні ландшафти, мисливські угіддя, митні пункти, банківські установи, освітні заклади, гральні клуби тощо. Використано традиційні *способи відображення* тематичного змісту (значків, лінійних знаків, ареалів, якісного і кількісного фону, локалізованих діаграм, знаків руху, картограм) з застосуванням векторного редактора FreeHand, геоінформаційних систем ArcView та MapInfo.

Для *комплексного атласу* області та обласного центру “Харківщина туристична” пропонується принципово нова структура із семи розділів (рис. 2): Вступ, Туристичні ресурси Харківської області, Туристично-екскурсійні ресурси Харкова (покомпонентний або комплексний варіанти), Дитячий туризм, Спортивне орієнтування, Мисливцям та рибалкам, Умови і ресурси розвитку туризму. При створенні *оглядової туристичної карти Харківської області* (рис. 3) підтверджено придатність застосування програмного продукту MapInfo в туристичному картографуванні. Зміст *комплексних стінних карт туристичних ресурсів* адміністративних районів (рис. 4, 5) доповнено картами-врізками районних центрів. *Рекламна карта* “Харківщина туристична” (рис. 6) відображає тільки визначні туристичні об’єкти. *Електронні карти ресурсного потенціалу туризму* складаються з чотирьох взаємопов’язаних частин: просторової, атрибутивної, довідково – ілюстративної, мультимедійної. На електронній карті ресурсного потенціалу туризму Харківської області виділено 26 тематичних шарів (рис. 7), а на електронній карті ресурсного

Рис. 3. Фрагменти оглядової туристичної карти Харківської області у програмному середовищі MapInfo (оригінали візуалізовані в масштабах 1:100 000 та 1:300 000)

Рис. 4. Фрагмент карти “Туристичні ресурси Балаклійського району” з серії стінних карт адміністративних районів Харківської області (масштаб оригіналу 1:100 000)

Рис. 6. Фрагмент рекламної карти “Харківщина туристична” (масштаб оригіналу 1:600 000)

Рис. 7. Фрагмент електронної карти ресурсного потенціалу туризму Харківської області у програмному середовищі ArcView (базовий масштаб оригіналу 1:200 000)

потенціалу туризму Харкова – 32. При переведенні у формат HTML та в спеціально створену мультимедійну оболонку з’являється можливість надавати ці картографічні твори туристам.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі виконано теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми регіонального туристичного картографування шляхом розробки наукових основ системного картографування регіонів України для потреб туризму. Для цього було опрацьовано численні картографічні, літературні та статистичні джерела інформації, наукові публікації щодо туризму та його картографічного забезпечення; проаналізовано досвід туристичного картографування, його сучасний стан; розроблено наукове обґрунтування регіонального системного туристичного карто-

графування та створено основну частину регіональної системи туристичних картографічних творів Харківської області з використанням сучасних технологій.

Основними результатами дисертаційного дослідження є:

1. Класифікація туризму з системних позицій та для обґрунтування системи картографічних творів має відображати основні напрямки туристичної діяльності та розкривати її потреби в картографічному забезпеченні за критеріями: напрямом потоку туристів, ступінь організованості, форма організації подорожі, віковий склад туристів, соціальний рівень туристів, ритмічність туристичних потоків, тривалість подорожі, тип туристичної діяльності, спосіб розміщення туристів, засоби переміщення і види транспорту, які використовуються туристами, основна мета подорожі, тип рекреаційних природних ресурсів та місцевостей, характер навантаження туристів, види маршрутів.

2. Особливості туристичних ресурсів Карпатського, Полісько-Подільського, Київсько-Дніпровського, Донецько-Дніпровського, Причорноморського та Кримського рекреаційно-туристичних районів України зумовлюють спрямованість картографічного забезпечення, потреби в розробці нових видів туристичних планів, карт і атласів.

3. Під "картографічним твором для потреб туризму" слід розуміти просторову, образно-знакову модель дійсності, яка призначена для забезпечення пізнавальних та рекреаційних потреб населення, орієнтування на місцевості чи для організації туризму. Плани, карти, серії карт для потреб туризму слід класифікувати за масштабом, територіальним охопленням, рівнем синтезу змісту, практичним спрямуванням, мовою, способом використання, методом виготовлення, функціональними можливостями карт, змістом, широтою охоплення теми, призначенням, категорією користувачів, нахилом площини, на яку проектується зображення, типом туристичної діяльності, носієм картографічної інформації. Туристичні атласи слід поділяти за територіальним охопленням, змістом, призначенням, методом виготовлення, функціональними можливостями карт, носієм картографічної інформації, форматом і способом використання, мовою.

4. В історії картографування для потреб туризму в Україні слід виділяти три етапи: середньовіччя (VII ст. – сер. XVII ст.), нові часи (сер. XVII ст. – початок XX ст.), новітні часи (радянський довоєнний, радянський післявоєнний, сучасний періоди). Аналіз картографічних творів, виявлені тенденції сучасного туристичного картографування та експериментальні роботи дозволили виділити основні напрямки вдосконалення картографічної продукції - здійснення системного картографування для потреб регіонального туризму, створення картографічних творів для туристів та для організаторів туризму, розширення повноти і детальності загальногеографічного і тематичного змісту карт, уніфікація легенд, збільшення масштабів та ін.

5. Під регіональним системним картографуванням для потреб туризму, яке розглядається як основна перспектива, слід розуміти систему різних видів робіт з метою створення системи картографічних творів, які охоплюють систему туристично-рекреаційних комплексів елементарного, локального, муніципального, регіонального рівнів та розробляються за єдиною методикою, що передбачає системну характеристику всіх елементів даних комплексів, уніфікацію структури і змісту картографічних творів, кожен з яких відповідно до свого призначення, масштабних можливостей, територіального охоплення являє собою систему наочної, просторової,

взаємодоповнюючої та зіставляваної інформації про розміщення, стан, особливості природних, біокультурних, історико-культурних, соціально-економічних туристичних ресурсів.

6. Створення регіональної системи картографічних творів для потреб туризму має базуватися на пропозованих принципах регіонального системного картографування, які виражаються через системність: концепції; охоплення тем, характеристик, показників картографування всього ієрархічного ряду; створення для кожного ієрархічного рівня системи картографічних творів; забезпечення внутрішньої єдності серії карт чи атласу; досягнення узгодженості між однотипними картографічними творами різних ієрархічних рівнів; проектування та складання картографічних творів кожного типу, як частин регіональної інформаційної системи; використання та органічне поєднання найбільш сучасної, детальної та повної вихідної інформації різного типу; використання сучасних концепцій та технологій картографування; послідовності здійснення системного картографування; організації перманентного оновлення планів, карт і атласів; науково-методичного забезпечення картографічних робіт; визначення реальних та потенційних потреб в картографічних творах туристичної тематики; створення державного науково-методичного і виробничого центру системного картографування для потреб туризму; підвищення картографічної грамотності туристів, краєзнавців, рекреантів, спеціалістів у туристично-рекреаційній галузі.

7. До регіональної системи картографічних творів для потреб туризму рекомендується включати (в паперовому та електронному варіантах) комплексну туристичну карту регіону, комплексні туристичні плани (карти) населених пунктів, маршрутні карти з різних видів туризму, карти для спортивного орієнтування, плани окремих об'єктів туризму та туристичної індустрії, серії комплексних та галузевих туристичних карт, комплексний туристичний атлас регіону, регіональний атлас юного туриста, ГІС ресурсного потенціалу туризму регіону та великого міста. Система масштабів (від 1:2 000 до 1:3 000 000) має забезпечувати картографування всіх ієрархічних рівнів. Розроблена система умовних позначень відповідає наступним положенням: врахування психофізіологічних можливостей та вікових особливостей сприйняття інформації, умов та характеру роботи з картою; використання загальноприйнятих засобів картографічного зображення, можливість їх технологічного відтворення; лаконічні пояснення до умовних позначень та ін.

8. Географічні основи карт повинні відображати державні кордони, межі області, адміністративних районів та міст, населені пункти, шляхи сполучення, гідрографічну мережу (а в ряді випадків ще рослинний та ґрунтовий покрив, рельєф). Тематичний зміст туристичних карт має включати такі групи елементів: туристичні та екскурсійні маршрути, рекреаційні зони, території перспективного розвитку кожного з видів туризму, пам'ятки архітектури, музеї, театри, культові споруди, туристичні організації, освітні установи, мисливські угіддя, засоби розміщення туристів тощо.

9. Редактори растрової графіки рекомендується використовувати для обробки фотозображень, векторні редактори – на етапі оформлення видавничого оригіналу та підготовки туристичної карти до поліграфічного видання; геоінформаційні системи забезпечують комплекс робіт з регіонального системного картографування для потреб туризму; мультимедійні технології дають найзручніше представлення інформації в електронному вигляді. Інформаційна база даних систем-

ного картографування для потреб туризму повинна включати цифрові топографічні карти, карти туристичної тематики, табличні дані, графічні зображення, тексти, мультимедійні частини.

10. Викладені теоретичні положення апробовані при розробці експериментальної регіональної системи картографічних творів для потреб туризму на прикладі Харківської області. Вони можуть бути використані при створенні аналогічних систем карт, серій карт, атласів інших регіонів України, а також в інших напрямках регіонального тематичного картографування.

ОСНОВНІ ПУБЛІКАЦІЇ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. *Прасул Ю.І.* Системне туристичне картографування регіонів України: наукові засади, цілі, перспективи // Український географічний журнал. – 2002. - № 4. – С. 68-73.
2. *Прасул Ю.І.* Нові типи туристських карт, укладених за комп'ютерною технологією // Вісник геодезії та картографії. – 2000. - № 4 (19). – С. 33-37.
3. *Прасул Ю.І.* Нові підходи до точності та змісту туристських карт // Картографія та вища школа: Зб. наук. пр. – Вип. 4. – К.: ДНВП "Укрморкартографія", 2000. – С. 94-97.
4. *Прасул Ю.І.* З історії регіонального туристського картографування // Картографія та вища школа: Зб. наук. пр.- Вип. 5. – К., 2001. – С. 104-110.
5. *Прасул Ю.І.* Дослідження з проблем системного регіонального картографування для потреб туризму // Картографія та вища школа: Зб. наук. пр. – Вип. 8. – К.: Державна картографічна фабрика, 2003. – С. 41-47.
6. *Прасул Ю.І.* Використання туристського атласу в школі // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. пр. – Вип. 1. – Харків, 2000. – С. 107-108.
7. *Прасул Ю.І.* Регіональний туристський атлас // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. пр. – Вип. 2. – Харків, 2001. – С. 78-81.
8. *Прасул Ю.І.* "Дитячий компонент" туристичних атласів // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. пр. – Вип. 3. – Харків, 2002. – С. 153-156.
9. *Прасул Ю.І.* Принципи атласного картографування для потреб туризму // Геоінформаційне картографування сьогодні: Наук. зб. – К.: Академперіодика, 2002. – С. 134-135.
10. *Прасул Ю.І.* Стан і перспективи регіонального туристського картографування // Географічна наука та освіта в Україні: Зб. наук. пр. – К., 2000. – С. 91-92.
11. *Прасул Ю.І.* Нове в змісті обласної туристської карти // Науково-методичне забезпечення навчального процесу з топографії і картографії на географічних факультетах університетів та в школах з поглибленим вивченням географії: Мат. IX Міжнар. семінару з топографії та картографії. – Харків, 1999. – С. 65-67.
12. *Прасул Ю.І.* Регіональна система картографічних творів для потреб туризму // Модернізація і реформування середньої, вищої і післядипломної географічної та картографічної освіти в країнах СНД: досвід, проблеми, перспективи: Мат. XII Міжнар. науково-методичного семінару, Харків, 8-12 вересня 2003. – Вінниця: Антекс-УЛТД, 2003. – С. 353-354.
13. *Прасул Ю.І.* Природоохранные сюжеты на туристских картах // География и окружающая среда: Мат. Междунар. конф. молодых географов. – Белгород, 2002. – С. 94-96.

14. *Прасул Ю.И.* Геоинформационный аспект картографического обеспечения туризма // Мат. IX Междунар. конф. студентов и аспирантов по фундаментальным наукам "Ломоносов – 2002". Секция Географии. – М.: МГУ, географ. ф-т, 2002. – С. 87.
15. *Прасул Ю.И.* Современные технологии картографирования для целей туризма // Мат. X Междунар. конф. студентов, аспирантов и молодых ученых "Ломоносов-2003". Секция Географии. – М.: МГУ, географ. фак-т, 2003. – С. 107.
16. *Прасул Ю.И.* Використання електронної карти ресурсного потенціалу туризму Харківської області у навчальному процесі // Харківська вища школа: методичні пошуки на рубежі століть. Мат. регіон. конф. – Харків, 2001. – С. 66-68.

АНОТАЦІЯ

Прасул Ю.І. Наукові основи системного картографування регіонів України для потреб туризму (на прикладі Харківської області). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук із спеціальності 11.00.12 – географічна картографія, Інститут географії НАН України, Київ, 2004.

Дисертацію присвячено розробці наукових основ системного картографування регіонів України для потреб туризму. Базуючись на власних дослідженнях, аналізі численних літературних джерел та картографічних творів туристичної тематики визначено суть, напрямки, особливості регіонального системного картографування, обґрунтовано принципи створення системи картографічних творів, їх перелік та зміст. Запропоновано поняття “картографічний твір для потреб туризму”, “туристичний атлас”, “регіональне системне картографування для потреб туризму”, удосконалено класифікацію туризму та, відповідно до неї, класифікацію туристичних картографічних творів. Досліджено історію, проаналізовано стан і тенденції туристичного картографування в Україні, обґрунтовано структуру, зміст і методику створення туристичних планів, карт, серій карт та атласів. У ході експериментальних робіт розроблено більшу частину системи картографічних творів Харківської області із застосуванням векторних редакторів, геоінформаційних систем, мультимедійних технологій.

Ключові слова: регіональне системне картографування для потреб туризму, система туристичних картографічних творів, туристична карта, туристичний атлас, серія туристичних карт, картографічний твір для потреб туризму, історія туристичного картографування, класифікація туристичних картографічних творів, геоінформаційні системи.

АННОТАЦИЯ

Прасул Ю.И. Научные основы системного картографирования регионов Украины для целей туризма (на примере Харьковской области). – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата географических наук по специальности 11.00.12 – географическая картография, Институт географии НАН Украины, Киев, 2004.

Диссертация посвящена вопросам разработки научно - методических основ системного картографирования регионов Украины для целей туризма. На основе собственных исследований, анализа многочисленных литературных источников и картографических произведений туристской тематики определены сущность, направления, особенности регионального системного туристического картографирования, обоснованы принципы создания системы картографических произве-

дений, их перечень и содержание. Дополнено терминологический аппарат терминами “картографическое произведение для целей туризма”, “туристский атлас”, “региональное системное картографирование для целей туризма” и др., усовершенствовано классификации туризма и, соответственно, туристских картографических произведений. Исследовано историю, проанализировано современное состояние и тенденции картографического обеспечения туризма, его потребности в разработке новых видов картографических произведений по рекреационно-туристским районам Украины. Учитывая потребности разных групп потребителей (туристов, экскурсантов, рекреантов, организаторов туризма и др.), предложено масштабный ряд, общегеографическое и тематическое содержание туристских планов, карт, серий карт, атласов, а также методику их создания. Рассмотрен туристско-рекреационный потенциал Харьковской области с точки зрения его отображения региональной системой картографических произведений туристской тематики. В ходе экспериментальных работ разработана основная часть системы картографических произведений Харьковской области (в традиционном и электронном вариантах) с использованием программ иллюстративной графики PhotoShop и FreeHand, геоинформационных систем MapInfo и ArcView, мультимедийных технологий. Созданы картографические произведения туристской тематики разного назначения: комплексная туристская карта Харьковской области, комплексный туристский план Харькова, карты рекреационных зон и отдельных туристских маршрутов, областная рекламная туристская карта, серия карт туристских ресурсов административных районов Харьковской области, комплексный региональный туристский атлас, ГИС ресурсного потенциала туризма.

Ключевые слова: региональное системное картографирование для целей туризма, система картографических произведений, туристская карта, туристский атлас, серия туристских карт, картографическое произведение для целей туризма, история туристского картографирования, классификация туристских картографических произведений, геоинформационные технологии.

ABSTRACT

Julia I. Prasul. Scientific fundamentals of system map-making for Ukrainian regions for tourist requirements (by the example of Kharkov region). – Manuscript.

Thesis for a candidate of geographical sciences degree by specialty 11.00.12 – geographical cartography, Geography Institute of National Academy of Science, Ukraine, Kyiv, 2004.

The thesis is dedicated to a scientific fundamentals of system map-making for Ukrainian regions for tourist requirements elaboration. Basing on personal researches, numerous literature sources and tourist cartographical works analysis I determined the essence, tendencies, features of region system cartography. I also proved the principles of making and registering systems of cartographic works. Conceptions “cartographic work for tourist requirements”, “tourist atlas”, “region system cartography for tourism requirements” were suggested. I improved the tourism classification and also tourist cartographic works classification. I investigated some history, analysed the conditions and tendencies of the tourist cartography in Ukraine, proved the structure, matter of tourist plans, maps and atlases. During my experimental work I founded a system of cartographic works for Kharkov region. I used such vector editors, geoinformation systems, multimedia technologies.

Keywords: region system cartography for tourism requirements, system of tourist cartography works, tourist map, tourist atlas, tourist maps series, cartography work for tourist requirements, history of tourist cartography, classification of tourist cartography works, geoinformation systems.